SCIENCE HUB REVIEW
2026
Volume 1
Issue 1
www.sciencehubreview.uz
ILMIY ELEKTRON JURNAL

CHIMBOY TUMANI TURIZMINI TARIXIY-MADANIY MEROS ASOSIDA RIVOJLANTIRISH ISTIQBOLLARI

Qaljanbaev Aqilbek

Berdaq nomidagi Qoraqolpoq Davlat Universiteti, Geografiya va tabiiy resurslar fakulteti

https://orcid.org/0009-0001-9786-6198

Annotatsiya

Ushbu maqolada Qoraqalpog'iston Respublikasi Chimboy tumanining tarixiy-madaniy merosi asosida turizmni rivojlantirish istiqbollari o'rganilgan. Tadqiqotda xorijiy, MDH davlatlari (Rossiya Federatsiyasi misolida), O'zbekiston Respublikasi va bevosita Qoraqalpog'iston/Chimboy tumani miqyosidagi ilmiy ishlar tahlil qilingan, mamlakat va mintaqa bo'yicha statistik ko'rsatkichlar umumlashtirilgan. Tadqiqot natijasida Chimboy tumanining arxeologik, etnografik va hunarmandchilik salohiyati aniqlangan, uni turistik mahsulotga aylantirishning uch bosqichli (inventarizatsiya - integratsiya - targ'ibot) modeli asoslab berilgan hamda amaliy takliflar ishlab chiqilgan.

Kalit so‘zlar

Tarixiy-madaniy meros, meros turizmi, Chimboy tumani, Qoraqalpog'iston, arxeologik yodgorliklar, hunarmandchilik turizmi, turistik infratuzilma.

KIRISH

So‘nggi yillarda O‘zbekiston Respublikasida turizm sohasi milliy iqtisodiyotning yetakchi tarmoqlaridan biriga aylanib bormoqda. Rasmiy statistik ma’lumotlarga ko‘ra, mamlakatga tashrif buyurgan xorijiy sayyohlar soni 2023-yilda 6,6 million kishini, 2024-yilda 10 million kishidan ortig‘ini, 2025-yilda esa 11,7 million kishini tashkil etdi, 2026-yilning yanvar-iyul oylarida esa bu ko‘rsatkich o‘tgan yilning mos davriga nisbatan 22,6 foizga oshib, 7,75 million kishiga yetdi. Bunday dinamika mamlakat turizm salohiyatining barqaror kengayib borayotganidan dalolat beradi.

Biroq ushbu o‘sishning katta qismi an’anaviy “oltin uchburchak” - Samarqand, Buxoro, Xiva va Toshkent kabi yirik turistik markazlar hisobiga shakllanmoqda. Qoraqalpog‘iston Respublikasi, xususan uning tarkibidagi Chimboy tumani, qadimgi Xorazm sivilizatsiyasiga oid boy arxeologik meros, o‘ziga xos qoraqalpoq etnografik madaniyati va an’anaviy hunarmandchilik (jumladan, o‘tov - qora uy tayyorlash

san’ati)ga ega bo‘lishiga qaramay, respublika turizm oqimida hozircha nisbatan kam ishtirok etmoqda.

Ushbu holat mazkur tadqiqotning dolzarbligini belgilaydi: Chimboy tumanining tarixiy-madaniy merosini ilmiy asoslangan tarzda o‘rganish, tizimlashtirish va zamonaviy turistik mahsulotga aylantirish yo‘llarini aniqlash nafaqat mintaqaviy turizmni diversifikatsiya qilish, balki mahalliy aholi bandligi va farovonligini oshirish nuqtai nazaridan ham muhim ilmiy-amaliy ahamiyat kasb etadi.

Tadqiqotning maqsadi - Chimboy tumanining tarixiy-madaniy meros salohiyatini xalqaro va milliy tajriba asosida tahlil qilish hamda uni turizm orqali rivojlantirishning ilmiy asoslangan yo‘nalishlarini ishlab chiqishdan iborat. Ushbu maqsadga erishish uchun quyidagi vazifalar belgilandi: tarixiy-madaniy turizm bo‘yicha xorijiy va mintaqaviy nazariy yondashuvlarni tahlil qilish; O‘zbekiston va Qoraqalpog‘iston bo‘yicha statistik ma’lumotlarni umumlashtirish; Chimboy tumanining mavjud tarixiy-madaniy resurslarini aniqlash; va rivojlantirish bo‘yicha amaliy takliflar ishlab chiqish.

ADABIYOTLAR TAHLILI

Tarixiy-madaniy meros asosidagi turizmni rivojlantirish muammosi xalqaro ilmiy adabiyotda “heritage tourism” va “cultural tourism” tushunchalari doirasida keng yoritilgan. Butunjahon turizm tashkiloti (UNWTO, 2012) tomonidan e’lon qilingan tadqiqotda nomoddiy madaniy meros bilan turizm o‘rtasidagi bog‘liqlik bazaviy tahlil sifatida taqdim etilgan bo‘lib, unda meros obyektlarini turistik mahsulotga aylantirishning institutsional mexanizmlari ko‘rib chiqilgan. G. Richards (2018, 2021) o‘z ilmiy sharhida madaniy turizm ulushi xalqaro sayyohlar oqimining qariyb 39 foizini tashkil etishini ko‘rsatib, madaniy turizmning faqat moddiy yodgorliklar bilan emas, balki hayot tarzi va kundalik madaniyat bilan ham bog‘liqligini asoslab bergan. D. Timothy (2014, 2018) va M. Gravari-Barbas (2020) tadqiqotlarida esa meros turizmining nazariy asoslari, xususan taklif va talab o‘rtasidagi ikkiyoqlama yondashuvning cheklovlari ilmiy jihatdan yoritilgan.

Amaliy xorijiy tajriba orasida Nigeriyaning Old Oyo shahri (2023) va Indoneziyaning Peneleh (Surabaya) tumani (2021) misolida o‘tkazilgan tadqiqotlar alohida ahamiyatga ega: birinchisida madaniy meros turizmining barqaror rivojlanish katalizatori vazifasini bajarishi, ammo rejalashtirilmagan holatda meros obyektlarining yemirilishiga olib kelishi mumkinligi ko‘rsatilgan bo‘lsa, ikkinchisida tarixiy muhitni universal dizayn tamoyillari asosida zamonaviy talablarga moslashtirish tajribasi tahlil qilingan. YUNESKO Butunjahon merosi qo‘mitasi tomonidan 2012-yildan buyon amalga oshirilayotgan Barqaror turizm dasturi doirasida esa meros va turizmni boshqarishning integratsiyalashgan, manfaatdor tomonlar hamkorligiga asoslangan yondashuvi ishlab chiqilgan.

MDH davlatlari miqyosida, xususan Rossiya Federatsiyasi tajribasida, mintaqaviy madaniy meros asosida turizmni rivojlantirish masalasi keng ilmiy muhokama qilingan. N.S. Sichenko mintaqaviy madaniy merosni saqlash va targ‘ib qilishning turistik destinatsiya rivojlanishidagi rolini tahlil qilgan bo‘lsa, Rossiya Oliy iqtisodiyot maktabi (HSE) tadqiqotchilari mamlakat subyektlarining lokal madaniy-tarixiy brendlarini bibliometrik tahlil asosida o‘rganib, ularning ichki turizmni rivojlantirishdagi omil sifatidagi ahamiyatini asoslab berishgan. Bu yondashuv Chimboy tumani uchun ham -

mahalliy o‘ziga xos brend (masalan, qoraqalpoq hunarmandchiligi) shakllantirish nuqtai nazaridan - metodologik ahamiyat kasb etadi.

O‘zbek olimlari orasida Erkayeva (TDIU) tarixiy-madaniy turizm tushunchasini PEST-tahlil metodologiyasi asosida o‘rgangan, unga ta’sir etuvchi omillarni tizimlashtirgan. Mintaqaviy misollarda Surxondaryo (2023) va Xorazm (2025) viloyatlari bo‘yicha o‘tkazilgan tadqiqotlarda, mos ravishda, hozirgacha yetarlicha o‘rganilmagan mintaqaviy turistik resurslar hamda nomoddiy madaniy meros (“Lazgi” raqsi, baxshichilik, hunarmandchilik)ni zamonaviy turizm formatlariga (festival, gastronomik tur, homestay) integratsiya qilish yo‘llari tahlil qilingan. Jizzax viloyati misolida o‘tkazilgan tadqiqotda O‘zbekiston bo‘yicha 7,4 ming madaniy meros obyekti mavjudligi, shulardan atigi to‘rttasi (Xiva, Buxoro, Shahrisabz, Samarqand) YUNESKO ro‘yxatiga kiritilganligi qayd etilgan - bu mamlakat meros salohiyatining hududlar bo‘yicha notekis o‘zlashtirilayotganini ko‘rsatadi.

Qoraqalpog‘iston Respublikasi bo‘yicha o‘tkazilgan tadqiqotda mintaqaning miloddan avvalgi V mingyillikdan boshlangan qadimiy tarixi, Qo‘yqirilgan qal’a, Oybo‘g‘ir qal’a, Burli qal’a va Tuproq-qal’a kabi noyob yodgorliklari yoritilgan. Mehmonxonalar bandligi (2024) va turizm infratuzilmasini modernizatsiya qilish (2025) bo‘yicha tadqiqotlarda esa mintaqaning boy tarixiy-madaniy salohiyatiga qaramay, joylashtirish vositalari va infratuzilma yetishmovchiligi xorijiy turistlar oqimini cheklovchi asosiy omil sifatida ko‘rsatilgan. Bevosita Chimboy tumaniga oid manba sifatida O‘zbekiston Respublikasi qonun hujjatlari bazasidagi (lex.uz) 2022-yil 28-sentabrdagi 545-son qaror alohida ahamiyatga ega - unda tuman “Ko‘kshiqal’a” mahallasidagi o‘tov (qora uy) tayyorlovchi hunarmandlar ustaxonalarini ta’mirlash va rivojlantirish bevosita davlat topshirig‘i sifatida belgilangan.

Shu bilan birga, o‘tkazilgan adabiyotlar tahlili shuni ko‘rsatadiki, Chimboy tumaniga bag‘ishlangan maxsus, kompleks ilmiy tadqiqotlar amalda mavjud emas - mavjud ma’lumotlar, asosan, umumiy Qoraqalpog‘iston tadqiqotlari tarkibida parchalanib joylashgan yoki tarqoq me’yoriy-huquqiy hujjatlar shaklida uchraydi. Aynan shu bo‘shliq mazkur maqolaning ilmiy yangiligini belgilaydi.

TADQIQOT METODOLOGIYASI

Tadqiqotda kontent-tahlil, qiyosiy tahlil va statistik tahlil usullaridan foydalanildi. Birlamchi manbalar sifatida xalqaro ilmiy nashrlar (UNWTO, YUNESKO, ScienceDirect, Taylor & Francis), MDH davlatlari elektron kutubxonalari (CyberLeninka, HSE nashrlari), O‘zbekiston ilmiy jurnallari (TDIU, JizDPU va boshqa OTM nashrlari) hamda O‘zbekiston Respublikasi Turizm qo‘mitasi va qonunchilik ma’lumotlar bazasi (lex.uz) rasmiy ma’lumotlari qo‘llanildi. Manbalar geografik-tematik tamoyil bo‘yicha to‘rt guruhga (xorijiy, MDH, O‘zbekiston, Qoraqalpog‘iston/Chimboy) ajratildi va har bir guruh bo‘yicha nazariy, amaliy va statistik jihatlar alohida tizimlashtirildi (PEST-tahlil elementlaridan foydalanilgan holda).

TAHLIL VA NATIJALAR

O‘zbekiston Respublikasi Turizm qo‘mitasining rasmiy ma’lumotlariga ko‘ra, mamlakatga tashrif buyurgan xorijiy sayyohlar sonining 2022–2026-yillardagi dinamikasi barqaror o‘sish tendensiyasini namoyon etadi (1-jadval, 1-diagramma).

1-jadval.

O‘zbekistonga xorijiy sayyohlar oqimi dinamikasi

Yil	Xorijiy sayyohlar soni	O‘sish sur’ati
2023	6,6 mln kishi	-
2024	10 mln kishidan ortiq	+52 %
2025	11,7 mln kishi	+17 %
2026 (yanv.–iyul)	7,75 mln kishi	+22,6 %

Manba: O‘zbekiston Respublikasi Turizm qo‘mitasi ma’lumotlari asosida tuzilgan.

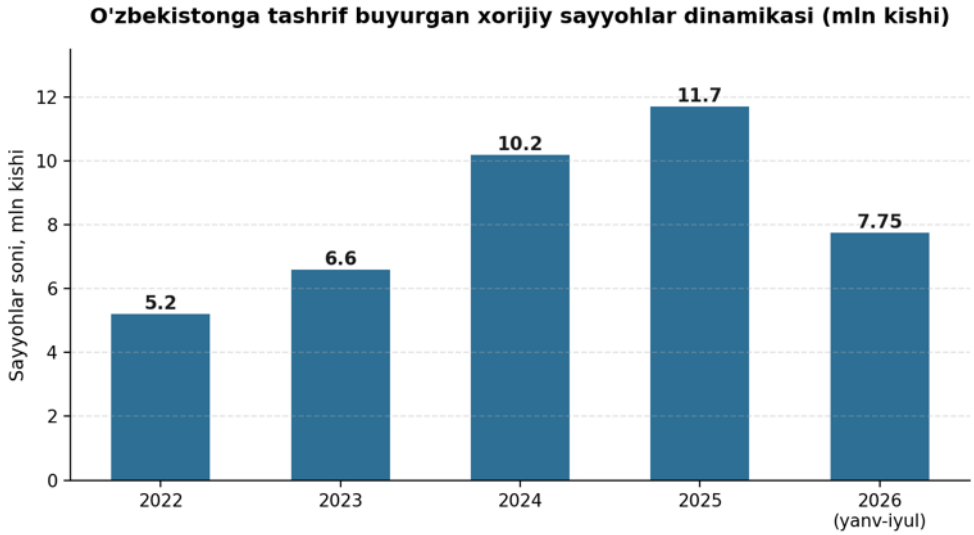

1-diagramma. O‘zbekistonga tashrif buyurgan xorijiy sayyohlar dinamikasi, mln kishi

Ko‘rinib turibdiki, 2024-yilda eng yuqori o‘sish sur’ati (taxminan 52 foiz) qayd etilgan, keyingi yillarda esa o‘sish barqaror, ammo nisbatan sekinlashgan sur’atlarda davom etmoqda. Shu bilan birga, mavjud ochiq statistik manbalarda Qoraqalpog‘iston Respublikasi va Chimboy tumanining ushbu umumiy oqimdagi aniq ulushi alohida ko‘rsatilmagan - bu mintaqaviy statistik hisobotni takomillashtirish zarurligini ko‘rsatadi.

Qoraqalpog‘iston Respublikasi va Chimboy tumani hududidagi tarixiy-madaniy resurslarni tizimlashtirish natijasida quyidagi asosiy obyektlar aniqlandi (2-jadval).

2-jadval.

Qoraqalpog‘iston/Chimboy hududidagi tarixiy-madaniy resurslar

№	Obyekt / resurs	Tavsifi	Manba
1	Qo‘yqirilgan qal’a	Yozma yodgorliklar, tasviriy san’at namunalari topilgan qadimiy qal’a	ResearchGate, 378586264 (2023)
2	Oybo‘g‘ir qal’a, Burli qal’a	Qadimgi qal’a xarobalari,	ResearchGate, 378586264 (2023)

		haykaltaroshlik yodgorliklari	
3	Tuproq-qal’a	Xorazmshohlar (Afrig‘iylar) saroyi joylashgan yirik antik yodgorlik	ResearchGate, 378586264 (2023)
4	Jampiq qal’a	Qadimgi Xorazm qal’asi, faol ilmiy tadqiq etilmoqda	karakalpakstan.travel
5	“Ko‘kshiqal’a” mahallasi (Chimboy)	O‘tov (qora uy) tayyorlovchi hunarmandlar ustaxonalari	lex.uz, 545-son qaror (2022)
6	I. Savitskiy nomidagi davlat san’at muzeyi (Nukus)	Rus avangard san’ati va qoraqalpoq etnografiyasi to‘plami	karakalpakstan.travel

Manba: keltirilgan ilmiy va me’yoriy-huquqiy manbalar asosida muallif tomonidan tuzilgan.

Qayd etish joizki, Qoraqalpog‘iston turizm qo‘mitasi tomonidan Ellikqal’a (21 ta), Xo‘jayli (13 ta) va Taxtako‘pir (14 ta) tumanlarida jami 48 ta turistik obyekt bo‘yicha ko‘p tilli (qoraqalpoq, rus, fransuz, turk, arab, ispan, nemis, yapon) ma’lumotlar bazasi yaratilgan, biroq mavjud manbalarda Chimboy tumani ushbu birlamchi ro‘yxatga alohida kiritilmagan. Bu holat Chimboy tumani tarixiy-madaniy obyektlarini xuddi shunday tizimli inventarizatsiya va ko‘p tilli targ‘ibotdan o‘tkazish zarurligini bevosita asoslaydi.

Yig‘ilgan manbalar bazasini geografik-tematik kesimda tahlil qilinganda, xorijiy tadqiqotlar nazariy-metodologik asosni, MDH davlatlari tajribasi mintaqaviy brendlash yondashuvini, O‘zbekiston bo‘yicha tadqiqotlar amaliy-statistik dalillar bazasini, Qoraqalpog‘iston/Chimboy bo‘yicha manbalar esa bevosita tadqiqot obyekti oid dastlabki empirik ma’lumotlarni taqdim etishi aniqlandi (2-diagramma).

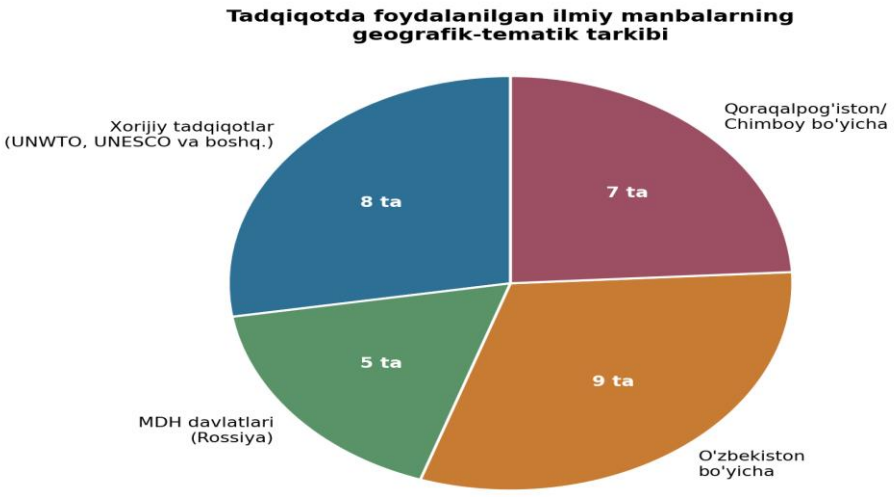

2-diagramma. Tadqiqotda foydalanilgan ilmiy manbalarning geografik-tematik tarkibi

Diagrammadan ko‘rinib turibdiki, mavjud manbalar bazasida O‘zbekiston va xorijiy tadqiqotlar nisbatan yaxshi ifodalangan bo‘lsa-da, bevosita Chimboy tumaniga oid ilmiy-tadqiqot ishlari son jihatidan kam va, asosan, umumiy Qoraqalpog‘iston miqyosidagi tadqiqotlar tarkibida parchalanib joylashgan holda uchraydi.

Nazariy va amaliy tahlil natijalarini umumlashtirib, Chimboy tumani tarixiy-madaniy merosini turistik resursga aylantirishning uch bosqichli modeli taklif etiladi: birinchi bosqichda - tuman hududidagi barcha tarixiy-madaniy obyektlarni Ellikqal’a, Xo‘jayli, Taxtako‘pir tumanlari namunasidagi 48 ta obyektli model asosida to‘liq inventarizatsiya qilish va hujjatlashtirish; ikkinchi bosqichda - ularni Xorazm etno-folklor turizmi tajribasi namunasida (festival, homestay, hunarmandchilik mahorat darslari) zamonaviy turistik formatlarga integratsiya qilish; uchinchi bosqichda - O‘zbekiston bo‘yicha 2024-yilda yaratilgan 4267 ta ko‘p tilli kontent tajribasi namunasida ko‘p tilli targ‘ibot va zarur infratuzilmani rivojlantirish.

Amaliy jihatdan, Chimboy tumanida 2022-yildagi 545-son qaror asosida boshlangan “Ko‘kshiqal’a” mahallasidagi hunarmandchilik ustaxonalarini tiklash loyihasi ushbu modelning dastlabki bosqichi sifatida baholanishi mumkin. Biroq bu - yagona amaliy misol bo‘lib, tumanning boshqa salohiyatli resurslari (arxeologik yodgorliklar, an’anaviy turmush tarzi, Amudaryo bo‘yidagi tabiiy-etnografik landshaft, qishloq xo‘jaligi ilmiy-tadqiqot instituti va naslchilik stansiyasi bazasidagi agroturizm imkoniyatlari) hali tizimli turistik aylanmaga kiritilmagan.

MUHOKAMA

Olingan natijalar xalqaro tajriba (UNWTO, Richards, Timothy) bilan solishtirilganda, Chimboy tumani hozirgi bosqichda meros turizmi rivojlanishining dastlabki - “inventarizatsiyagacha” bosqichida turganini ko‘rsatadi. Bu, ayniqsa, Nigeriyaning Old Oyo yoki Indoneziyaning Peneleh tumani kabi - rivojlanish bosqichlarini allaqachon bosib o‘tgan, biroq shu bilan birga rejalashtirilmagan turizmning salbiy oqibatlariga (meros obyektlarining yemirilishi) duch kelgan hududlar tajribasidan saboq olish imkonini beradi: ya’ni Chimboy tumani uchun rivojlanishning boshida barqarorlik va meros muhofazasi tamoyillarini kiritish nisbatan qulayroq va arzonroqdir.

MDH tajribasi, xususan Rossiyaning lokal brendlash yondashuvi, Chimboy tumani uchun alohida qiziqish uyg‘otadi, chunki tuman allaqachon o‘ziga xos “boshlang‘ich brend” elementiga - o‘tov tayyorlash hunarmandchiligiga - ega. Biroq bu boshlang‘ich resurs hali yetarlicha marketing va infratuzilma bilan qo‘llab-quvvatlanmagan, bu esa Xorazm va Surxondaryo misolidagi kabi - ilmiy asoslangan strategik yondashuvni talab qiladi. Shu bilan birga, tadqiqot bir qator cheklovlarga ega: Masalan, Chimboy tumani bo‘yicha bevosita statistik ma’lumotlar (mehmonxona bandligi, turistik oqim, daromadlar) ochiq manbalarda deyarli yo‘q, bu keyingi tadqiqotlarda dala tadqiqotlari (so‘rovnoma, ekspert intervyu) o‘tkazishni taqozo etadi; Tumandagi arxeologik obyektlarning aniq soni va holati bo‘yicha rasmiy inventarizatsiya ma’lumotlari ochiq manbalarda cheklangan bo‘lib, bu borada Madaniy meros agentligi bilan hamkorlikda qo‘shimcha tadqiqot zarur.

XULOSA VA TAKLIFLAR

O‘tkazilgan tadqiqot natijasida quyidagi xulosalarga kelindi. Tarixiy-madaniy meros asosida turizmni rivojlantirish mavzusi xalqaro va milliy miqyosda yetarlicha chuqur ilmiy-nazariy asosga ega, biroq aynan Chimboy tumani miqyosida bu mavzu bo‘yicha

maxsus, tizimli ilmiy tadqiqotlar amalda deyarli mavjud emas - bu tadqiqot ushbu bo‘shliqni birinchi urinishlardan biri sifatida to‘ldirishga xizmat qiladi. Chimboy tumani arxeologik (Qoraqalpog‘iston umumiy qal’alar tizimi doirasida), etnografik va hunarmandchilik (o‘tov tayyorlash san’ati) salohiyatiga ega bo‘lib, bu resurslar hozircha respublika miqyosidagi 48 ta obyektli rasmiy turistik bazaga kiritilmagan holda qolmoqda. Bundan tashqari, taklif etilgan uch bosqichli model (inventarizatsiya - integratsiya - targ‘ibot) Chimboy tumani misolida amaliy qo‘llanilishi mumkin bo‘lib, uning birinchi bosqichi 2022-yildagi 545-son qaror asosida qisman boshlangan.

Shularga asoslanib, quyidagi amaliy takliflar ilgari suriladi: (1) Chimboy tumani hududidagi barcha tarixiy-madaniy obyektlarning to‘liq ilmiy inventarizatsiyasini o‘tkazish va ularni respublika turistik ma’lumotlar bazasiga kiritish; (2) “Ko‘kshiqal’a” mahallasidagi hunarmandchilik tajribasini butun tuman miqyosiga, jumladan qo‘shimcha hunarmandchilik turlariga kengaytirish; (3) tuman turizm ko‘rsatkichlarini (tashrif buyuruvchilar soni, joylashtirish vositalari bandligi) respublika statistikasidan alohida ajratib, muntazam monitoring qilish tizimini joriy etish; (4) Xorazm va Surxondaryo tajribasidan foydalangan holda, tumanda etno-folklor festivallari va homestay dasturlarini yo‘lga qo‘yish; (5) tuman turistik salohiyati haqidagi ma’lumotlarni ko‘p tilli (qoraqalpoq, o‘zbek, rus, ingliz) formatda targ‘ib qilish.

Xulosa qilib aytganda, Chimboy tumani turizmini tarixiy-madaniy meros asosida rivojlantirish istiqbollari real va ilmiy asoslangan bo‘lib, ular xalqaro nazariy tajriba, mintaqaviy amaliy tajriba va mahalliy dastlabki qadamlarning uyg‘un, izchil qo‘llanilishiga bog‘liq. Ushbu yo‘nalishdagi keyingi tadqiqotlar tuman bo‘yicha bevosita dala ma’lumotlarini yig‘ish va iqtisodiy samaradorlikni miqdoriy baholashga qaratilishi lozim.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO‘YXATI

1. World Tourism Organization (2012). Tourism and Intangible Cultural Heritage. UNWTO, Madrid. DOI: 10.18111/9789284414796.
2. Richards G. Cultural tourism: A review of recent research and trends // Journal of Hospitality and Tourism Management. - 2018.
3. Timothy D., Boyd S. Heritage tourism. - 2014, 2018 (nazariy monografiya).
4. Peneleh Heritage Village in Surabaya uses its rich multi-era history as a core asset for local heritage tourism development - ResearchGate, 2023.
5. UNESCO World Heritage Centre. World Heritage and Sustainable Tourism Programme. – whc.unesco.org/en/tourism.
6. Сиченко Н.С. Развитие туризма для сохранения культурного наследия региона // Человек в мире культуры. 2012. №2. С. 76-79.
7. NIU VShE (HSE) tadqiqotchilari. Lokalnye kulturno-istoricheskie brendy subyektov RF kak faktor razvitiya vnutrennego turizma. - publications.hse.ru/articles/865598331.
8. Erkayeva B. A., O‘zbekistonda tarixiy-madaniy turizmni rivojlantirish. – TSUE – 2021, iqtisodiyot.tsue.uz.
9. O‘zbekistonda madaniy turizmni rivojlantirishning mintaqaviy xususiyatlari (Surxondaryo viloyati misolida). - Lesson Press, Toshkent, 2023. - 84 b.

10. Ollanazarov B., Raimova N. Xorazmda etno-folklor turizmini rivojlantirish: madaniy meros va barqaror taraqqiyot istiqbollari // Green Economy and Development. - 2025. - Vol. 3, No. 4. DOI: 10.5281/zenodo.15497537.
11. Jizzax viloyatining turistik salohiyati. - Abdulla Qodiriy nomidagi JizDPU - 2023, jdpu.uz.
12. Qoraqalpog‘iston Respublikasida turizmni rivojlantirish tendensiyalari. - ResearchGate, 2023, publication/378586264.
13. Qoraqalpog‘iston mintaqasida mehmonxonalar bandligi ko‘rsatkichlarini oshirish. - ResearchGate, 2026.
14. Qoraqolpog‘istonda turizm jozibadorligini oshirish. - ares.uz.
15. Qoraqalpog‘iston Respublikasida turizm infratuzilmasini modernizatsiya qilish. - advancedscienti.com, 2025, AJEL/article/view/756.
16. O‘zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining 2022-yil 28-sentabrdagi 545-son qarori. - lex.uz/docs/-6212913.
17. Chimboy tumani // Vikipediya. - uz.wikipedia.org/wiki/Chimboy_tumani.
18. O‘zbekiston Respublikasi Turizm qo‘mitasi ma’lumotlari (2023–2026). - gazeta.uz; spot.uz; oz.sputniknews.uz nashrlari.